

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ по **2. Хуманитарни науки**, професионално направление **2.1 Филология (Славянски езици – Чешки език)** обявен в ДВ, бр. 93 от 26.11.2019 (с. 114/128)

с кандидат: **Стилиян Иванов Стойчев**

Член на научното жури: проф. д-р **Петя Начева Осенова**

Д-р Стойчев завършва висшето си образование по чешки език и литература и общо езикознание в Карловия университет в Прага. Там той получава и докторската си степен през 1985 г. Кандидатът има дългогодишен опит като преподавател и учен в СУ „Св. Кл. Охридски“. Води упражнения по практически чешки език и сравнителна граматика, както и лекции за всички езикови равнища на чешката граматика. Бил е лектор по български език в Минск, Беларусия (1988-1991). Наред с 34-те самостоятелни публикации д-р Стойчев има още 26 публикации в съавторство. Сред тях прави впечатление участието му в изработването на три речника и на 18 учебни помагала. Впечатление правят и разностранните интереси на кандидата – от научната проблематика, свързана с контрастивната граматика (с превес към морфологията) през лексикографията и лексикологията (с превес към фразеологията) до разработването на педагогически материали.

В конкурса за доцент д-р Стойчев кандидатства със следните публикации: 2 монографии – хабилитационна и на базата на защитената докторска степен, 13 самостоятелни статии (от които една е в реферирано и индексирано издание) и една е самостоятелна студия. Тъй като дисертационният труд е разглеждан в предишна процедура, в моето становище той няма да бъде подложен на оценка. Д-р Стойчев е посочил 16 цитирания към тези публикации, като част от тях са в чужбина.

Кандидатът е представил коректно документите и справките, свързани с процедурата. Той напълно отговаря на наукометричните изисквания на НАЦИД.

По-голямата част от публикациите на кандидата извън монографията са свързани с морфологията на глагола (11 публикации). Другата част (3 публикации) са свързани с фразеологията. Публикациите на кандидата разглеждат представяната проблематика в

българско-чешки контрастивен план. Публикациите, свързани с фразеологията, са с номера 14 и 15 заедно със студията номер 16. Студията представлява разширен вариант на публикация 15. В тези публикации кандидатът разглежда на пръв поглед нетипични за полето на фразеологията проблеми. Това е, от една страна, по-разширеното схващане за съществуването на лексикални идиоми, които най-често са автосемантични (идиоматични глаголи, съществителни, прилагателни и наречия), а от друга страна, фокусът е върху думи с много тясна съчетаемост (т.нар. моноколокабилни думи) и разглеждането на тяхната примарна или вторична тясна съчетаемост в диахронен план.

Останалите публикации на д-р Стойчев са посветени на идеите на структурализма в школата на Бондарко и Ив. Куцаров (публикация 3); на синкретизма на българската глаголна парадигма в сравнение с чешки език (публикации 9 и 10); на миналите и бъдещите времена, както и други глаголни категории в съпоставителен план (публикации 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13).

Тъй като основният труд, представен по процедурата, е хабилитационната монография „Българският морфологичен релатив и чешкият език“, тя ще бъде в центъра на аналитичната част на становището ми. Като начало бих искала да подчертая, че научният интерес на д-р Стойчев към тази тема е съвсем закономерен, ако положим тематиката в контекста на насоката в неговия дисертационен труд. Там кандидатът разглежда измерението на българския резултатив в съпоставка с чешкия език. В настоящия труд той изследва българския релатив като част от категорията таксис и отново в съпоставка с чешкия език. Д-р Стойчев защитава идеята, че българската темпорална система с 9 члена е всъщност сложна комбинация от три отделни морфологични категории: време, таксис и вид на действието. Това не е традиционното разбиране за темпоралната система в българската езиковедска наука (срв. трудовете на Л. Андрейчин, В. Станков, Р. Ницолова, Г. Герджиков, П. Пашов и др., които разглеждат отделните характеристики в рамките на категорията време). Но то е близко до идеите на Ив. Куцаров например и неслучайно следва неговата типология на глаголните категории. Смятам, че изключително ценна е междуезиковата отправна точка на д-р Стойчев, а именно – съпоставката между два езика с богата морфология, но различни начини на предаване на дадена морфологична категория, което често води до езикова асиметрия.

Най-приносната част на изследването е раздел трети на книгата. Той включва 11 подчасти, които отговарят на глаголните категории: аспект, статус, число, лице, род,

време, вид на действието, евиденция на действието, наклонение, залог, вид на изказването. Ценни са изводите на кандидата, в които се показват полетата на преобладаваща симетрия и асиметрия. В полето на симетрията между български и чешки попадат категориите: аспект, статус, число, лице, наклонение, залог. В полето на симетрия и асиметрия попада категорията род. В полето на асиметрията попадат категориите: време, вид на действието, евиденция на действието, вид на изказването. За мен доста интересно е виждането за категорията време. Именно в нейните рамки се посочва по-свободното поведение на чешките еквиваленти по отношение на таксиса в сравнение с ограниченията в българския език (вкл. редукция на трите грамемии до две в релатива).

Но най-силно изявената асиметрия е всъщност по отношение на категорията таксис. Заклучава се, че докато в българския език това е основна категория, то в чешкия език е периферна, което активира синтактични средства в ролята на функционални еквиваленти.

Приноси са и резултатите от изследването, които остават извън обхвата на посочените по-горе 11 категории. От тях бих изтъкнала следните: изводът, че нито един от двата езика не разполага с морфологични средства за изразяване на релативност в настоящето и бъдещето; комплементарната дистрибуция на релативните грамемии в двата езика – в българския език таксисът присъства в рамките на модално немаркирания индикатив и модално маркирания императив, но не и на модално маркирания кондиционал, докато в чешкия – само в рамките на модално маркирания кондиционал.

Бих искала да подчертая, че съществуват различни модели на темпоралната система в българския език – логически ориентирани, структуралистично ориентирани и т.н. Моделът, който представя д-р Стойчев, е модуларен, стратификационен, т.е. отчита ролята на различни равнища. Смятам, че предимството на подобен модел е даването на ясна представа за поведението на категориите в контрастивен план. Намирането на функционални еквиваленти показва и нещо друго – че много често трябва да се говори за морфосинтаксис, а не поотделно за морфология или синтаксис.

По своята пълнота и задълбоченост монографията на д-р Стойчев представлява един от отличните примери за научно изследване – изрядна структура на текста, логически добре поднесени идеи, отлично познаване на литературата, свързана с темата. Не на

последно място бих искала да изтъкна, че д-р Стойчев обективира своите наблюдения чрез използването на ексцерпирани примери от електронни паралелни корпуси.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение смятам, че д-р Стойчев има достатъчно и с висока стойност научни и научно-приложни приноси. Той изпълнява националните минимални наукометрични изисквания.

Въз основа на дадената от мен висока оценка на кандидата намирам за основателно да предложа Стилиян Иванов Стойчев да заеме академичната длъжност „доцент“ в научна област **2. Хуманитарни науки, 2.1. Филология (Славянски езици – Чешки език)**.

Дата: 01.04.2020 г.

Член на журито: